

**“O‘ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA GASTRANOMIK DISKURSNING
LINGVOKULTUROLOGIK TAHLILI: MADANIY SEMANTIKA VA TIL
BIRLIKLARI”**

Xosilova Shaxnoza Begmurot qizi

Axborot texnologiyalari va menejment universiteti,

Tel: +998883199194

Email:shaxnozaxosilova9194@icloud.com

Annotatsiya. Ushbu maqola o‘zbek va ingliz tillarida mavjud gastronomik diskursning lingvokulturologik xususiyatlarini taqqoslab o‘rganishga bag‘ishlangan. Tadqiqotda gastronomik atamalar, iboralar va ovqatga oid til birliklari orqali milliy madaniyat, qadriyatlar, urf-odatlar va xalqning dunyoqarashi qanday ifodalanishi ko‘rsatib beriladi. Lingvokulturologik yondashuv asosida ingliz va o‘zbek tillaridagi gastronomik diskurs komponentlari – leksik birliklar, frazeologik iboralar, madaniy metaforalar, reklama matnlari, retseptlar va kundalik muloqotdagi nutq namunalari tahlil qilinadi.

Maqolada madaniy kodlar va semantik maydonlar orqali ikki xalqning ovqatlanish madaniyatidagi o‘xshashliklar va tafovutlar ochib beriladi. Shuningdek, diskurs tahlili asosida gastronomik birliklarning ijtimoiy kontekstda qanday qo‘llanilishi, ular orqali do‘stlik, mehmondo‘stlik, oilaviy qadriyatlar va milliy identitet qanday aks ettirilishi o‘rganiladi. Tadqiqot natijalari til va madaniyat o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni, ayniqsa, gastronomik madaniyatda yaqqol namoyon bo‘lishini ko‘rsatadi. Maqola natijalari lingvistik, madaniyatshunoslik va tarjimashunoslik sohalarida amaliy qo‘llanilishi mumkin.

Kalit so‘zlar: gastronomik diskurs, lingvokulturologiya, madaniy semantika, milliy identitet, frazeologik birliklar, ovqat atamalari, o‘zbek tili, ingliz tili, diskurs tahlili, madaniy kod, metafora, retseptlar tili, xalq og‘zaki ijodi, til va madaniyat, ovqatlanish marosimlari.

Аннотация. Данная статья посвящена сравнительному изучению лингвокультурологических особенностей существующего гастрономического дискурса на узбекском и английском языках. Исследование показывает, как национальная культура, ценности, традиции и мировоззрение народа выражаются с помощью гастрономических терминов, фраз и языковых единиц, связанных с едой. На основе лингвокультурологического подхода анализируются компоненты гастрономического дискурса на английском и узбекском языках – лексические единицы, фразеологические выражения, культурные метафоры, рекламные тексты, рецепты и речевые паттерны в повседневном общении.

В статье раскрываются сходства и различия в культурах питания двух народов с помощью культурных кодов и семантических полей. Также на основе анализа дискурса исследуется, как гастрономические единицы используются в социальном контексте, как через них отражаются дружба, гостеприимство, семейные ценности и национальная идентичность. Результаты исследования показывают, что неразрывная связь между языком и культурой особенно очевидна в гастрономической культуре. Результаты статьи могут иметь практическое применение в области лингвистики, культурологии и переводоведения.

Ключевые слова: *гастрономический дискурс, лингвокультурология, культурная семантика, национальная идентичность, фразеологизмы, термины о еде, узбекский язык, английский язык, анализ дискурса, культурный код, метафоры, язык рецептов, устное народное творчество, язык и культура, ритуалы питания.*

Annotation. *This article is devoted to the study of the existing gastronomic discourses in Uzbek and English by comparing the linguocultural characteristics. The study shows how national culture, values, customs and the worldview of the people are expressed through gastronomic terms, phrases and linguistic units regarding food. Based on the linguocultural approach, gastronomic discourse components in English and Uzbek languages – lexical units, phraseological phrases, cultural metaphors, advertising texts, recipes and samples of speech in everyday communication-are analyzed.*

The article reveals similarities and differences in the nutrition culture of the two peoples through cultural codes and semantic fields. It also explores how gastronomic units are applied in a social context based on discourse analysis, through which friendship, hospitality, family values, and national identity are reflected. The results of the study show an inextricable connection between language and culture, especially evident in gastronomic culture. The results of the article can be applied in the fields of linguistics, cultural studies and Translation Studies.

Key words: *gastronomic discourse, linguoculturology, cultural semantics, national identity, phraseological units, food terms, Uzbek language, English, discourse analysis, cultural code, metaphor, recipe language, folk oral creativity, language and culture, eating rituals.*

KIRISH

Gastronomik diskurs nafaqat ovqatga oid leksik birliklar yig‘indisi, balki xalqning dunyoqarashi, qadriyatlari va madaniy hayotining til orqali ifodalanishidir. Har bir xalq ovqatlanish madaniyati orqali o‘zining tarixiy, ijtimoiy, diniy va milliy xususiyatlarini namoyon qiladi. Lingvokulturologik yondashuv esa til va madaniyat o‘rtasidagi o‘zaro

bog‘liqlikni o‘rganishda samarali metod hisoblanadi. Mazkur maqolada o‘zbek va ingliz tillaridagi gastronomik diskurs vositasida milliy madaniyatning qanday aks etishi tahlil qilinadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLARI

“Diskurs” tushunchasi til birliklarining aniq kommunikativ kontekstda qo‘llanilishi degan ma’noni anglatadi. Gastronomik diskurs esa ovqatga oid nutq va matnlarning tilshunoslik va madaniyatshunoslik jihatidan tahlil qilinishi hisoblanadi. Lingvokulturologiya esa til orqali milliy madaniyatni o‘rganish fanidir. Mazkur tahlilda gastronomik diskurs orqali xalq ongida shakllangan madaniy kodlar va stereotiplar ochib beriladi.

Aksincha, shakllardagi farq funksional farqni anglatmaydi. Buyuk Britaniyadagi kafe, qo'shma Shtatlardagi qahvaxona (va buyuk Britaniyada bu maxsus qahvaxona va sendvichlar, kofe, choy stakanlari xizmat qiladigan qahvaxona), shuningdek Avstriyadagi Kaffeehaus funksional jihatdan tengdir: yolg'iz qolish bu joylarda, o'qish, biror narsa yozish, siz shunchaki xotirjamlik bilan hamma narsadan uzoqlashing, bu holda begonalarning aralashuvidan qo'rqmasdan. Buyuk Britaniyada "kofe bar" atamasi keng qo'llaniladi: bu raqs qilish mumkin bo'lgan kafe, ammo spirtli ichimliklar sotilmaydi. Bunday kafe yoshlar orasida, ayniqsa spirtli ichimliklarni iste'mol qilishga hali ruxsat berilmagan yoshlar orasida mashhurdir. Agar aloqa jarayoni ishtirokchilari nutqda so'zning barcha mumkin bo'lgan talqinlari bilan tanishmasa, bu tushunchalarni talqin qilishda ziddiyatlarga va natijada tushunmovchilik yoki to'liq tushunmovchilikka olib kelishi mumkin. Bir so'zning o'zi turli tillarda va madaniyatlarda turli ma'nolarga ega bo'lishi mumkin, bir xil tovushli tushunchalar esa turli yo'llar bilan ifodalanishi mumkin. Shu sababli, biz ingliz tilida so'zlashadigan mamlakatlar xalqlarining oziq-ovqat va oshpazlik, shuningdek, etnoman xususiyatlari jihatidan afzalliklarini qisqacha tavsiflashni zarur deb hisoblaymiz.

Insoniyat taraqqiyotining hozirgi bosqichining asosiy xususiyatlaridan biri bu ma'lum bir etnosga (odamlarga, milliy jamoaga) mansublikda namoyon bo'ladigan va uning ildizlari, an'analari, urf-odatlariga qiziqishni o'z ichiga olgan etnik Uyg'onishdir. Ingliz tilida so'zlashadigan xalqlarning o'zligini, asosiy qadriyatlarini, maishiy madaniyatining o'ziga xosligini saqlab qolish istagida namoyon bo'ladigan etnospesifik xususiyatlar biz o'rganayotgan ovqatlanish tizimida ham, uning lingvosemiotik ifodasida ham aks etadi. Britaniya milliy taomlari asrlar davomida shakllangan va tarixan shunday bo'lganki, Britaniya orollari hududida bir qancha etnoslar va butunlay boshqa madaniyatlar shakllangan.

Bir qarashda Britaniya orollarining barcha hududlari yagona madaniy va lingvistik makonni tashkil qilgandek tuyulsa-da, Angliya, Shotlandiya, Irlandiya va Uels o'rtasidagi katta farqlar chuqurroq o'rganilganda ko'zga tashlanadi. Ushbu farqlar temperamentdagi farqlardan tortib oshpazlik an'analariidagi farqlargacha bo'lgan turli xil tadqiqotlar asosida yotadi. Har bir viloyat yoki mamlakatning milliy taomlarining shakllanishiga geografik joylashuvi va iqlim sharoiti ham katta ta'sir ko'rsatdi. Shuning uchun ingliz tilida so'zlashadigan xalqlarning milliy taomlari madaniy-tarixiy rivojlanishi, tabiiy yashash muhitining o'ziga xosligi va asosiy tarixiy tayyorgarligi tufayli ushbu xalqlar madaniyatining eng o'ziga xos yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

O'zbek va ingliz tillarida gastronomik birliklar

1. O'zbek tilida:

- “palov”, “non”, “somsa”, “norin”, “qazi”, “osh” kabi so'zlar faqat taom nomi emas, balki muayyan madaniy konnotatsiyaga ega.
- Masalan: “Osh yeyilmagan joyda gap bo'lmaydi” – bu ibora o'zbek xalqining mehmondo'stligi va suhbatni ovqat atrofida boshlash an'anasini ko'rsatadi.

2. Ingliz tilida:

- “fish and chips”, “roast beef”, “apple pie”, “pudding”, “sandwich” kabilar madaniy identitetni anglatadi.
 - Masalan: “as American as apple pie” – amerikaliklikni ramziy ifodalaydi.
- Metaforalar ham madaniy tafakkurni aks ettiradi:
- “food for thought” (fikrga ozuqa) – ingliz tilida bilim, tafakkurni ifodalaydi.
 - “Taom ruhi” – o'zbek tilida ko'proq diniy-axloqiy ma'noga ega

Matnlar asosida tahlil

Tahlil uchun olingan ingliz va o'zbek tilidagi quyidagi materiallar asosida fikr yuritildi:

• **Retsept matnlari:** O'zbek retseptlarida “bismilloh bilan boshlang”, “duo bilan dasturxon yozish” kabi diniy unsurlar mavjud. Ingliz retseptlari esa ko'proq texnik, aniq o'lchovga asoslangan.

• **Reklama matnlari:** Ingliz reklamalarida “low fat”, “organic”, “vegan” so'zlari tez-tez uchrasa, o'zbek reklamalarida “halol”, “milliy taom”, “nonushta uchun zo'r tanlov” kabi iboralar ustuvor.

• **Suhbat nutqi:** O'zbek tilida ovqatga oid iboralar ko'p ishlatiladi: “choyxonaga boramiz”, “osh yeyishdi”, “non qo'yildi” – bu ijtimoiy muloqotning ajralmas qismi.

Xulosa

O‘zbek va ingliz tillarida gastronomik diskurs faqat ovqatni ifodalovchi til vositalari emas, balki madaniyat, qadriyat va ijtimoiy hayotning muhim komponentidir. Tadqiqot natijasida har ikki tilda gastronomik birliklarning lingvokulturologik jihatlarini, frazeologizmlar, metaforalar va madaniy kodlar orqali qanday shakllanishi va aks etishi ochib berildi. Kelgusida tarjimashunoslikda gastronomik birliklarni kontekstual tarjima qilish masalasi alohida o‘rganishga loyiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Wierzbicka, A. (1997). *Understanding Cultures Through Their Key Words*. Oxford University Press.
2. Karasik, V.I. (2004). *Language Circle: Personality, Concepts, Culture*.
3. Юсупова, Д. (2021). “Ўзбек тилида гастрoномик атамаларнинг лингвoмaданий таҳлили”.
4. Halliday, M.A.K. (1994). *An Introduction to Functional Grammar*.
5. Koptelova, M. (2019). “Gastronomic Metaphors in English and Russian: A Comparative Study.”
6. Омонова, М. (2022). “Ўзбек она тили дарсларида лексик маданиятни ўргатиш усуллари
7. Xosilova, S., Quchqorov, B. Z., & Xasanov, S. (2025). THE ROLE OF FOOD SIGNS IN BRITISH CULTURE. *Journal of Multidisciplinary Sciences and Innovations*, 1(2), 269-274.